

Escriptor i periodista

Agustí Pons

El Maig del 68, quaranta anys després

Les revoltes del Maig del 68 esclaten en un moment en què tenen lloc determinats avenços materials i tecnològics que capgiren la concepció del benestar, les relacions socials o el paper de la dona en la societat. Tanmateix, els fets del maig d'ara fa quaranta anys no poden ésser en absolut comparats ni comparables amb esdeveniments històrics com la Revolució Francesa. Si bé –diu l'autor– la del Maig del 68 és l'última revolta europea amb un lligam tènue però existent amb la Revolució d'Octubre, també és cert que el seu fracàs marca l'inici de la fi i de l'ensorrament de la ideologia. Per una raó fonamental: els revoltats del Maig no tenen cap pla establert ni cap alternativa real al sistema democràtic, que és l'únic dins del qual la revolta és possible.

Quaranta anys després d'aquell esdeveniment que va sacsejar el món –manllevo el títol del llibre del periodista Herbert Reed sobre la revolució russa– les Jornades de Maig del 68 a París continuen aixecant polèmica. L'actual president de França, Nicolas Sarkozy, va fer de la lluita contra l'herència del 68 un dels eixos bàsics del seu discurs reformador. Recollia el pensament de veus autoritzades, com la de l'exministre i filòsof Luc Ferry, que creuen que l'esperit del 68 es troba en la base de la crisi actual de l'educació i propugnen un retorn a un ensenyament basat, sobretot, en els aprenentatges tradicionals.

El primer problema és nominal. Què va ser el Maig del 68? Podem trobar definicions relativament simples sobre altres esdeveniments històrics. Podem dir, per exemple, que la Revolució Francesa és el procés social i polític que comporta la caiguda del sistema absolutista i l'adveniment d'un sistema parlamentari. La Revolució d'Octubre la podríem definir com el cop d'estat bolxevic que es fa amb el poder de Rússia i implanta la dictadura del soviets. En aquests dos casos, hi ha unes conseqüències visibles de la revolució; un abans i un després i, entremig, unes estructures jurídiques que canvien de nom i de continguts. Això, però, no passa el Maig del 68. Abans que esclatés, França es regia per les lleis que configuraven la Cinquena República i tenia

Nicolas Sarkozy va fer de la lluita contra l'herència del 68 un dels eixos bàsics del seu discurs reformador

com a cap d'estat el general De Gaulle. Després de les Jornades de Maig, les institucions de la Cinquena República continuen vigents i, encara més, el general De Gaulle guanya i consolida el seu poder a les eleccions legislatives del 30 de juny. L'herència del Maig del 68 és, doncs, immaterial i, per això mateix, científicament impossible de fixar. Amb motiu d'aquests quaranta anys, per exemple, el setmanari *Le Nouvel Observateur* ha organitzat un debat entre Daniel Cohn-Bendit i Luc Ferry. Doncs bé, Luc Ferry recrimina, a Cohn-Bendit, que l'herència del 68 ha estat nefasta per al sistema educatiu, i Cohn-Bendit replica que Freinet i les seves teories pedagògiques no van néixer, precisament, el maig del 68. Tots dos tenen raó. L'anomenada *renovació pedagògica* no té res a veure, en el seu naixement, amb el Maig del 68. També és cert, però, que, com reconeix Cohn-Bendit en aquest debat, «la majoria de gent que va viure el 68 es van convertir en ensenyants, treballadors socials, pedagogs» i ho van fer en la línia tan criticada per Ferry. Més contradiccions encara: Sarkozy clama contra l'esperit del 68 però la manera desacomplexada d'enfocar la seva vida privada resultaria impensable, en un president de la República francesa, abans del 68.

Són objectives, en canvi, dues dades de caràcter general sense les quals es fa difícil entendre el Maig del 68. D'una banda, cal recordar que durant el període 1959-1970 el producte interior francès creix a un ritme del 5,8% anual. Aquest creixement del PIB només és un dels indicatius de la gran revolució econòmica que està experimentant l'Europa occidental des de la meitat dels cinquanta. Per primer cop en tota la seva història, una part

numèricament significativa de ciutadans comença a viure en una situació de confort. Pensem, per exemple, en el que comporta, per a la vida domèstica, la generalització de les rentadores i de les neveres; o, a un nivell més general, i com li agradava recordar a Nèstor Luján, la desaparició de la noció de fred dins les cases i els pisos. La segona novetat afecta directament la situació de la dona (és a dir, si fa no fa, i de manera potencial, la meitat de la humanitat). Em refereixo a l'invent de la píndola anticonceptiva. Des dels inicis dels temps, la dona estava preocupada pel control de la seva fertilitat –i també, és clar, l'home– i, de fet, a través d'ella mateixa o de persones més o menys expertes un cert control havia existit sempre. La píndola anticonceptiva es comença a comercialitzar a principis dels seixanta i significa un pas revolucionari en la lluita pel control de la fertilitat. Per tres raons: perquè, per primer cop, el control es posa a l'abast de totes les dones –i no només d'unes quantes iniciades–; per la seva fiabilitat; i per la seva facilitat: es tracta, simplement, d'empassar-se una píndola.

Tenim, doncs, a les vigiles del Maig del 68 una societat que comença a ser opulenta, on cada cop les famílies depenen menys dels salaris dels fills. Això fa que el nombre d'estudiants universitaris passi dels 200.000 l'any 1960 als 500.000 el 1968. Paral·lelament, l'accés a la píndola possibilita el canvi més espectacular en la sexualitat de les dones. Ara, per primer cop, cada dona pot separar, i controlar, les funcions lúdiques i les funcions reproductives de la seva sexualitat i no n'ha de donar comptes a ningú. Això representa un canvi sense precedents en la història de la humanitat i facilita el procés de visibilització de la dona, que, segons alguns estudiosos –i també al meu modest entendre–, és el fenomen social més important del segle xx.

Aquests avenços materials i tècnics es produeixen en un context ideològic on el mite de la revolució encara és present. Els estudiants del Maig del 68 criden consignes a favor de Vietnam del Nord i de la Cuba de Fidel Castro, i els partidaris de Mao i l'extrema esquerra revolucionària –amb Alain Krivine al capdavant– són protagonistes destacats de les Jornades. No podem oblidar que, familiarment, Cohn-Bendit procedeix d'una esquerra revolucionària, que ha deixat de creure en la revolució soviètica però

Després de les Jornades de Maig, les institucions de la Cinquena República continuen vigents i, encara més, el general De Gaulle guanya i consolida el seu poder a les eleccions legislatives del 30 de juny

que segueix lluitant per un canvi de sistema. La simpatia amb què Hannah Arendt contempla les protestes estudiantils a França i als Estats Units, on ella viu, té molt a veure amb aquesta tradició. Hannah Arendt havia estat amiga d'Eric Cohn-Bendit, el pare del nostre Daniel, jueu com ella, amb qui havia compartit penalitats durant els dies terribles de la Segona Guerra Mundial. Tots ells han conegut de prop l'esquerra espartaquista alemanya. En aquest sentit, la de Maig és l'última revolta de l'Europa occidental que té un fil roig, imperceptible però existent, amb la Revolució d'Octubre. I aquí els més agosarats podrien intentar trobar una relació entre judaisme i escatologia més o menys laica (la revolució com a promesa que arribarà i significarà la fi del món vell, etc.).

El fet que la revolta del Maig no triomfi comporta l'inici de la fi de l'època de les grans ideologies; de la modernitat, per extensió. La revolta no triomfa perquè materialment no pot triomfar. De Gaulle, en les seves

hores més baixes, constata que l'exèrcit està al seu costat i sap que pot mobilitzar, d'una manera immediata i directa, si més no la meitat dels francesos. Però la revolta també fracassa perquè, un cop amos del carrer, Cohn-Bendit i els seus amics no saben què fer. ¿Acabar amb un sistema democràtic que és l'únic dins el qual una revolta com la seva és possible? ¿Precipitar un canvi de govern que provoqui

la irrupció del vell Mendes France o del sempre intrigant Mitterrand? No és una perspectiva gaire engrescadora per als qui pretenen canviar el món. És en aquest punt on la ideologia s'ensorra. La ideologia està bé mentre es manté en un pla purament teòric. A l'hora de la veritat, el sistema titllat de caduc acaba per ser el menys dolent, per dir-ho en una frase de Churchill. És per això que Sartre és escridassat. Sartre és, en aquells moments, «ideologia» que defensa Mao des del seu apartament de la *rive gauche*. La ideologia trigarà a caure i, de fet, no quedarà ensorrada fins el novembre del 1989, quan el Mur es trenqui. Però hi ha una línia de continuïtat que comença quan acaba el Maig del 68, segueix amb l'eurocomunisme –que és un torpede a la línia de flotació del comunisme– i desemboca en la falsa ordre de la policia alemanya de deixar passar els berlinesos orientals a l'altra banda del Mur. Dit sigui de passada, hi ha un personatge clau en la història de la desmembració del comunisme, que és el senyor Togliatti, el polític

**La gran revolució
econòmica que està
experimentant l'Europa
occidental des de la
meitat dels cinquanta**

occidental que més bé coneixia les entreteles i els autèntics propòsits del moviment. Per això, tal com reconeixia el seu enemic Indro Montanelli, mai no va voler situar la victòria dels comunistes en les successives eleccions italianes més enllà del 49%.

A diferència de Robespierre o de Lenin, els revoltats del Maig no tenien cap pla establert ni abans ni durant els fets que van protagonitzar. Més aviat es troben desbordats per la força que pren la revolta, i així ho reconeixerà Cohn-Bendit en alguns dels seus llibres posteriors. Ells no tenien un programa per imposar la crisi de les ideologies o la llibertat sexual, però aquests són els temes latents que gràcies a les Jornades de Maig prenen embranzida i es fan visibles. El mateix Luc Ferry, en l'esmentada entrevista, diu: «Sense ironia, el més formidable del Maig del 68 és el seu costat emancipador. El Maig del 68 va aconseguir la victòria definitiva del matrimoni d'amor sobre el matrimoni de conveniència; el triomf de la família moderna, basada en l'amor, que guanya definitivament la família burgesa. [...] Des d'aquest punt de vista, l'herència del Maig del 68 haurà estat un gran progrés pel que fa a la sinceritat i a l'autenticitat, que són preferibles a la hipocresia».

Aquestes mateixes paraules les podem aplicar a l'esfera pública. El que val no és allò que dius sinó allò que fas. La teva vida pública és la teva vida privada –una idea empeltada de calvinisme. Això provoca, en part, el declivi de les grans ideologies, les que expliquen el món i com organitzar-lo, i, en canvi, l'auge de les accions puntuals, de les ONG. Anys després dirà el filòsof André Glucksman: «Allò important ja no és saber on és el Bé, sinó on és el Mal, i atacar-lo». Gluksmann, quan ho diu, està pensant en la guerra dels Balcans. El mal és el setge i el bombardeig de Sarajevo per part dels paramilitars serbis; el que cal és impedir-lo des de la posició ideològica que sigui (o des de cap posició ideològica). Per cert, els post-Maig del 68 comencen essent pacifistes i, en certa manera, acaben patrocinant els bombardejos sobre Belgrad. És una actuació que Cohn-Bendit defensa i que el seu amic Joscka Fischer, ministre d'Afers Exteriors d'Alemanya, impulsa.

Els herois del Maig del 68 van fracassar a l'hora d'intentar canviar el món, i el propòsit no va passar d'uns quants eslògans pintats a les parets. Després d'un període de digestió, els líders intel·lectualment més preparats van

El fet que la revolta del Maig no triomfi comporta l'inici de la fi de l'època de les grans ideologies; de la modernitat, per extensió

fer derivar les seves ànsies revolucionàries cap a la política local. El món no el pots canviar des de dalt, fent la revolució, però potser pots modificar el teu entorn més immediat amb accions socials i, també, polítiques. L'èxit dels Verds alemanys és un fruit, en part, d'aquest punt de vista. També, en certa manera, l'auge de l'ecologisme. Jo no estic d'acord ni amb el tancament de les centrals nuclears ni amb altres mesures proposades o dutes a terme pels ecologistes alemanys quan compartien poder amb els socialdemòcrates. Em sembla, però, una trajectòria coherent. Molt més coherent, per exemple, que la dels seus socis catalans, els quals, embolcallats sota la capa protectora dels postcomunistes, s'alineaven amb tots aquells que, en l'última guerra balcànica, patrocïnaven la neutralitat d'Europa i el rebuig a la intervenció de l'OTAN.

Podríem dir que el Maig del 68 obre les portes a l'individualisme solidari; i, també, a l'altre, al purament grimpador. És l'entrada, doncs, a la societat

La revolta també fracassa perquè, un cop amos del carrer, Cohn-Bendit i els seus amics no saben què fer. ¿Acabar amb un sistema democràtic que és l'únic dins el qual una revolta com la seva és possible?

de consum. Ho és per raons materials inevitables: la capacitat de produir béns creix d'una manera incessant, la qual cosa afavoreix el seu abaratiment i la seva generalització. Però ho és també per raons aparentment immaterials. El Maig del 68 és el triomf de la joventut, diu el tòpic. Però en aquest punt els francesos no fan sinó recollir l'onada que ve des dels Estats Units. Per raons no totes elles reduïbles a un pur mercantilisme, la societat nord-americana passa del culte a la gerontocràcia a la mitificació de la joventut. El triomf pòstum de James Dean és l'exponent del canvi de model, com molt bé va observar, entre nosaltres, Maria

Aurèlia Capmany. De Gaulle, és clar, no ho pot entendre. En el moment àlgid de la revolta marxa a Alemanya a veure el seu amic i rival, el general Massu, i li diu, descoratjat i a punt de dimitir: «No suportó aquesta efebo-cràcia que s'ha apoderat dels carrers».

El Maig del 68 no és comparable a la Revolució Francesa però, en canvi, ni l'un ni l'altra poden ser assumits o rebutjats globalment. És evident que una immensa majoria de ciutadans estem a favor de la Declaració dels Drets de l'Home i en contra del període del Terror. A una escala molt més petita, sembla evident que les Jornades de Maig van comportar uns canvis socials positius que ara ja jutgem com a inevitables i necessaris. A

la vegada, les crítiques a les pràctiques pedagògiques sorgides, o emparades per l'esperit del Maig del 68 són, segurament, certes. Com també és perceptible, des del Maig del 68, un procés d'infantilització del conjunt de la societat, o sigui, de desresponsabilització individual. Però, al meu entendre, l'actual crisi de valors té altres punts de referència tan importants o més: determinades polítiques populistes, per exemple; o, a un nivell molt més difícil de corregir, la pèrdua, sense substituïts eficaços, dels referents religiosos que eren el carril per on circulaven, a la família i a l'escola, sense necessitat de grans explicacions, la majoria de valors ètics. No parlo, en aquest cas, de França, sinó d'Espanya, i, sobretot, de Catalunya. I aquesta reflexió la faig no des de l'enyorança sinó des de l'observació preocupada.

Hi ha una línia de continuïtat que comença quan acaba el Maig del 68, segueix amb l'eurocomunisme i desemboca en la falsa ordre de la policia alemanya de deixar passar els berlinesos orientals a l'altra banda del Mur